

Gada kukainis' 2013 – raibspārnu smiltājsisenis

Latvijas Entomoloģijas biedrība (LEB) par Gada kukaini' 2013 ir izvēlējusies raibspārnu smiltājsiseni (*Oedipoda caerulescens*). Tā ir aizsargājama, sausās un smilšainās vietās sastopama kukaiņu suga. Par gada simbolu raibspārnu smiltājsisenis ir izvēlēts, lai pievērstu plašākas sabiedrības uzmanību dabas daudzveidībai šobrīd aizvien vairāk sarūkošajās pelēkajās kāpās un sausajās pļavās. Turklāt šī ir piemērota kukaiņu suga, lai popularizētu dabas vērošanas iespējas un parādītu, ka ikviens ar saviem novērojumiem var sniegt būtisku ieguldījumu Latvijas dabas vērtību izzināšanā.

Raibspārnu smiltājsisenis ir 1,5 – 3,0 cm garš, slaidis kukainis ar gareniski izstieptu ķermeni un, kā jau visiem siseņiem, labi attīstītām lēcējkājām un diviem samērā īsiem taustekļiem galvas priekšpusē. Mātītes parasti ir lielākas par tēviņiem, kuri reti kad pārsniedz 2,0 cm garumu. Uz sakļautiem priekšspārniem ir 2-3 tumšākas, brūnganīgas šķērsjoslas, kas veido raibu, maskējošu aizsargkrāsojumu. Nekustīgi uz zemes sēdošs raibspārnu smiltājsisenis ir gandrīz nepamanāms. Taču lidojumā kļūst labi redzami tā koši zilie pakāļspārni, kuru dēļ raibspārnu smiltājsisenis ir uzskatāms par vienu no skaistākajiem Latvijas taisnspārņiem. Atšķirībā no cita siseņa - parkšķa, kam ir spilgti sarkani spārni, raibspārnu smiltājsisenis lido klusu, bez izteiktas tarkšķošanas skaņas. Gada kukaini' 2013 vislabāk var novērot saulainā, karstā laikā vasaras otrajā pusē un rudens sākumā sausās, smilšainās un saules labi apspīdētās vietās – pelēkajās kāpās, sausās kāpupļavās, virsajos, skraju priežu mežu laucītēs, ceļmalās un izcirtumos. Raibspārnu smiltājsisenis dzīvo vienu gadu, grauž dažādas savvaļas graudzāles, rudenī mātītes izdēj olas, kas pārziemo.

Raibspārnu smiltājsisenis ir Latvijā aizsargājama kukaiņu suga. Domājams, ka Latvijā tas sasniedz sava areāla ziemeļu robežu. Tā kā šī siseņu suga nespēj veikt tālus pārlidojumus, pelēko kāpu, sauso pļavu un virsāju aizaugšanas vai apbūves dēļ tas nevar atrast sev piemērotus dzīves apstākļus citur, un tāpēc daudzviet ir kļuvis par faunas retumu. Raibspārnu smiltājsiseni var uzskatīt par dzīvnieku sugu, kas simbolizē dabas daudzveidību mūsdienās strauji sarūkošajos sausajos dabiskajos biotopos.

Līdzās citiem lieliem kukaiņiem – dienastauriņiem, spārēm un vabolēm, siseņi un to skaitā arī raibspārnu smiltājsisenis ir interesants dabas vērošanas objekts. Līdz šim Latvijā populārāka ir putnu vērošana, taču Rietumeiropas pieredze rāda, ka tikpat interesanta un aizraujoša var būt arī kukaiņu vērošana. Latvijas siseņu un sienāžu fauna ir salīdzinoši labi apzināta, tos savulaik ir pētījis jau pasaulslavenais lībiešu izcelsmes entomologs Kārlis Princis (1893-1978), kuram šogad aprit 120 gadu jubileja. Taču neskatoties uz to, joprojām ir pieejama tikai fragmentāra informācija par raibspārnu smiltājsiseņa izplatību un sastopamību. Tādēļ ikviens ar saviem novērojumiem var sniegt būtisku ieguldījumu šīs interesantās kukaiņu sugas izpētē. LEB aicina šogad ziņot par novērotiem siseņiem ar ziliem aizmugurējiem spārniem, ievietojot informāciju dabas novērojumu dienasgrāmatā dabasdati.lv vai nosūtot to tieši biedrībai pa e-pastu: kristaps.vilks@lu.lv.

Ziņu sagatavoja:

Kristaps Vilks,

Latvijas Entomoloģijas biedrība

E-pasts: kristaps.vilks@lu.lv

Raibspārnu smiltājsisenis *Oedipoda caerulescens*.
Foto: Kristaps Vilks.

Raibspārnu smiltājsisenis *Oedipoda caerulescens* ar sakļautiem spārnem.
Foto: Voldemārs Spuņģis.

Raibspārnu smiltājsisenis *Oedipoda caerulescens* ar sakļautiem spārnem.
Foto: Rūta Rozenfelde.

Raibspārnu smiltājsiseni *Oedipoda caerulescens* LU Bioloģijas fakultātes etalonkolekcijā. Labi redzami zilie aizmugurējie spārni.
Foto: Kristaps Vilks.